

Н. М. Коляда

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДИТЯЧОГО РУХУ

На сучасному етапі суспільного розвитку одним із важливих та дієвих інститутів соціалізації особистості виступають дитячі організації, об'єднання та інші дитячі формування – структури дитячого руху. В розбудові громадянського суспільства важливу роль відіграють громадські об'єднання України, серед яких 2,2 % становлять дитячі. Означене питання стало предметом обговорень під час громадських слухань «Дитячий громадський рух України: кращі практики», що відбулися 4 березня 2016 року в залі Президії НАПН України (м. Київ). Мета заходу, організованого науковцями Інституту проблем виховання НАПН України у співпраці з Громадською радою при Міністерстві молоді та спорту України та за його підтримки, – обговорення сучасного стану, проблем і перспектив розвитку дитячого руху в Україні, а також схвалення проекту Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого руху в Україні [2].

Згідно зі структурним аналізом поняття «дитячий рух» у вузькому сенсі – це форма самоорганізації дитячої соціальної активності, процес соціально-педагогічної співпраці рівнозначних суб'єктів соціальної дії (діти та дорослі), спрямованої на соціалізацію, соціальне виховання, соціально-педагогічну підтримку дитини, захист її прав, розвиток інтересів, реалізацію задумів тощо. У широкому сенсі дитячий рух – це цілісне складне багаторівневе динамічне відносно самостійне соціально-педагогічне явище, що охоплює взаємозалежні структурні складники (організаційно-управлінський, змістовий, науково-методичний), які забезпечують його організацію, функціонування, цілісність та

залежать від характеру взаємодії об'єкта (напрям соціально-педагогічної діяльності), суб'єкта (діти) та співучасників соціально-педагогічного процесу (дорослі – організатори дитячого руху, представники громадськості та ін.) [4, с. 275]

Дитячий рух – це система, основними елементами якої виступають люди – дорослі і діти, які добровільно об'єдналися в організації, асоціації, спілки або інші види формувань (співтовариств) для досягнення певних цілей та перебувають у певних зв'язках та відносинах один з одним [3, с. 59].

Тому важливою складовою дитячого руху як системи, соціально-педагогічної системи, є взаємовідносини між двома основними елементами – дітьми та дорослими – двох взаємосумісних соціальних підсистем – дитинства (дитячого співтовариства) і дорослого суспільства.

Організатор дитячого руху – педагог-вихователь, професіонал у галузі дитячого руху, учасник та організатор життєдіяльності дитячого колективу. Причому сьогодні – це навіть не професія і не спеціальність, це функція педагога-вихователя, для реалізації якої потрібні відповідні знання, уміння, навички, тобто спеціальна підготовка. Проте аналіз сучасної практики виявив, по-перше, проблеми професійної некомпетентності дорослих (соціальних педагогів, організаторів) у питаннях взаємодії з дитячими об'єднаннями, а також відсутність кадрів, які здатні підтримати дитячу соціально та особистісно значущу ініціативу й самодіяльність. Одна із причин – новизна ситуації, що склалася в дитячому рухові: демонополізований, варіативний за цілями, цінностями, спрямованістю діяльності, різноманітний за формами, він має поки що незначний соціальний і виховний вплив та потребує підготовки відповідних висококваліфікованих спеціалістів – організаторів дитячого руху [5, с. 4].

Сучасні дослідники дитячого руху виокремлюють цілий ряд актуальних проблем, пов'язаних з підготовкою та формуванням організаторів дитячого руху. Серед них – формування соціальної компетентності дорослого лідера, організатора дитячого об'єднання, які в ситуації неформального спілкування, використання соціалізуючого потенціалу ввірених їм формувань доповнюють,

розширюють і поглиблюють життєвий досвід дитини, озброюючи її певними ціннісними орієнтирами [1, с. 186].

Лідери та організатори дитячих формувань серед проблем дитячого руху ставлять на перший план так звані «зовніші» питання (недостатнє фінансування, відсутність розуміння та підтримки з боку адміністрації, органів місцевого самоуправління) і практично не пов'язують їх з власною компетентністю. Однак, реальний лідер (організатор), який веде за собою інших, покликаний бути генератором ідей, носієм цінностей, норм, традицій, ініціатором певних дій з боку інших. Все це визначає міру його відповідальності за прийняті рішення, за їхнє виконання, дієвість і результативність яких в значній мірі визначається його компетентністю [1, с. 186–187].

На основі проведеного аналізу основних підходів щодо трактування поняття «соціальна компетентність» (здатність та готовність людини цілеспрямовано регулювати власні відносини з оточуючою дійсністю та іншими людьми), визначення її складових (когнітивної, афективної та поведінкової) В. Басова дає таке визначення мети формування соціальної компетентності лідера (організатора) дитячого громадського об'єднання: по-перше – озброєння його знаннями про специфіку даного об'єднання, вправлення в кооперації, співпраці, заохочення до вільної комунікації; по-друге – розвиток здатності до розпізнавання та вирішення конфліктів, розвиток емпатії, вироблення рольової диспозиції та дистанції [1, с. 190].

У свою чергу, формуванню соціальної компетентності лідерів (організаторів) дитячого руху будуть сприяти такі фактори: знання з педагогіки, психології, методики виховної роботи; уміння і навички організації взаємодії з іншими людьми, які засвоюються ними під час виконання практичних і творчих завдань; активна участь у виховних заходах та соціальних акціях, які вимагають прийняття відповідальних рішень, долати складні ситуації і т.п. [1, с. 191].

Як свідчить проведений аналіз, проблема формування соціальної компетентності не є абсолютно новою в історії вітчизняної та зарубіжної

педагогіки, в тому числі й в історії дитячого руху. Про це, зокрема, свідчить історико-педагогічний досвід діяльності скаутської організації. За словами її засновника Б. Пауела, необхідно вчитися сумісній роботі разом з іншими, повазі до інших, допомозі тим, хто її потребує; необхідно турбуватися не тільки про інтелектуальний або фізичний розвиток дітей, але й вчити людину взаємодіяти, вчити основам соціального спілкування, формувати у неї соціальні навички. Відповідно – допомагати особистості ставати соціально компетентною [1, с. 193].

Формування соціальної компетентності має здійснюватися, насамперед, під час професійної підготовки організатора дитячого об'єднання, зокрема, у вищих навчальних закладах. Так, освітньо-професійною програмою підготовки фахівців вищої освіти зі спеціальності «Соціальна педагогіка» («Соціальна робота») передбачено засвоєння майбутніми соціальними педагогами знань і вмінь з навчальної дисципліни «Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями».

Проте практика свідчить про недостатність існуючих форм підготовки організаторів дитячого руху, які на сьогодні в основному обмежені академічною підготовкою спеціалістів соціальної та соціально-педагогічної сфери у ВНЗ. Сучасність потребує ширшого розповсюдження нетрадиційних, інноваційних форм формування кадрового потенціалу дорослих лідерів дитячих формувань (семінарів, таборних зборів, шкіл лідерів, тренінгів і т.п.), які сприятимуть, насамперед, формуванню соціальної компетентності організаторів дитячого руху.

Сучасність висуває ряд вимог щодо підвищення ефективності підготовки сучасних організаторів дитячого руху, серед яких: оновлення змісту підготовки (загальнофілософські основи, психолого-педагогічні основи, технології, методики організації життєдіяльності дітей та дорослих в дитячих об'єднаннях); зосередження уваги на усвідомленні досвіду минулих років; врахування вікових особливостей та прав дітей; формування умінь вибору змісту роботи, планування і т.п.

Таким чином, на порядку денному – формування справжнього соціально компетентного організатора дитячого формування. Сучасність вимагає розробки ефективних моделей та механізмів підготовки кадрів для дитячого руху із врахуванням адекватних особливостей часу орієнтацій та інтересів дітей, а також соціально-політичної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Басова В. М. Социальная компетентность / В. М. Басова // Социокинетика. Лидерство в детском движении: время и ценности / Сост. и ред.: Т. В. Трухачёва, А. Г. Кирпичник. – М. : Ассоциация исследователей детского движения, 2004. – С. 186–193.
2. Громадські слухання «Дитячий громадський рух України: кращі практики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/905/>
3. Детское движение. Словарь-справочник. Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М. : Ассоциация исследователей детского движения, 2005. – 543 с.
4. Коляда Н. М. Розвиток дитячого руху в Україні (початок ХХ ст. – середина 30-х років ХХ ст.) : монографія / Н. М. Коляда. – Умань : ПП Жовтий, 2012. – 407 с.
5. Руденко И. В. Подготовка организаторов детского движения в России (историко-педагогический анализ) : монография / И. В. Руденко ; под. ред. Л. В. Алиевой. – М. : Пед. общество России, 2008. – 232 с.